

6. Йдеться про ксенофобію згори, яка підживлює ксенофобію знизу, інтер'ю П. Дефантена з Е. Фасеном // Спільне. Журнал соціальної критики. – 2012. – №5. – С.140–144.

7. Канарш Г. Ю. Мультикультуралізм: соціальна концепція і соціальні практики // Культура і общество. – 2011. – №1. – С.87–95.

8. Межуев В. М. Проблема сучасності в контексті модернізації і глобалізації // Політика. – 2000. – №3. – С.110.

9. Попов А. В. Мультикультуралізм і національна ідентичність в контексті сучасності // Труды Санкт-Петербургского государственного университета культуры и искусств. – 2013. – Т.199. – С.73–84. – <http://elibrary.ru/download/79692819.pdf>

10. Преамбула Статуту ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/documents/charter/>

11. Русских Л. В. Мультикультуралізм: інтеграція або розкол? // Вестник ЮУрГУ. Серія «Соціально-гуманитарні науки»: Філософія і соціологія. – 2013. – Т.13. – №1. – С.173–175.

12. Тейлор Ч. Мультикультуралізм і «Політика визнання». – К.: Альтерпрес, 2004. – 172 с.

13. Тишков В. А. Теорія і практика мультикультуралізму // Мультикультуралізм і трансформація в постсовєтському обществі / Ред. В. С. Малахов, В. А. Тишков. – М.: ИЭА РАН, 2002. – 356 с.

14. Фукуяма Ф. Будущее истории // Россия в глобальной политике. – Т.10. – №1 январь–февраль. – С.8–20.

15. Хабермас Ю. Вовлечение другого. Очерки политической теории. – СПб.: Наука, 2001.

16. Холодова О. А. Підходи до інтеграції іммігрантів–мусульман: німецька та британська моделі // Гілея: наук. вісн. Зб. наук. пр. / Гол. ред. В. М. Вашкевич. – К.: ВІР УФН, 2011. – Вип.47. – С.765–770.

17. Coskun B. B., Lloyd M. Alternative futures for a multi-civilizational Europe // Futures, 42:583–591. – 2010. – P.587.

18. Kymlicka W. Multicultural citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights. – Clarendon Press, 1995. – 296 p.

19. Kymlicka W. Multicultural Odysseys: Navigating the New International Politics of Diversity Oxford. – Oxford University Press, 2007. – 374 p.

References

1. Bandurka Strokata kovdra mul'tikul'turalizmu: monografija / A. S. Bandurka; za nauk. red. prof. O. V. Tjagla. – Harkiv: Zolota mylja, 2013. – 198 s.

2. Bilsborrou R., H'jugo G. Statistika mezhdunarodnoj migracii / Per. s angl. Mezhdunarodnoe bjuro truda. – M.: Akademiya, 2008. – 419 s.

3. Vovk D. Mul'tikul'turalizm kak tehnologija social'no-politicheskoj reguljacii sovremennogo geterogennogo obshestva / Dmitrij Vovk // Administrarea Publică: teorie și practică. – Chișinău, 2013. – Nr.77/1. – P.101–105.

4. Grej Dzh. Tolerantnost': postliberal'naja perspektiva // Pominki po prosveshheniju: Politika i kul'tura na zakate sovremennosti / Per. s angl. pod obshhej red. G. V. Kamenskoj. – M.: Praksis, 2003. – 368 s.

5. Jevropejs'kij Slovnok filosofij: Leksykon neperekladnostej. Per. z fr. – T.2. – K.: DUH I LITERA, 2011. – 488 s.

6. Jdet'sja pro ksenofobiju zgory, jaka pidzhivljuje ksenofobija znyzu, interv'ju P. Defantena z E. Fasenom // Spil'ne. Zhurnal social'noi' krytyky. – 2012. – №5. – S.140–144.

7. Kanarsh G. Ju. Mul'tikul'turalizm: social'naja koncepcija i social'nye praktiki // Kul'tura i obshhestvo. – 2011. – №1. – S.87–95.

8. Mezhujev V. M. Problema sovremennosti v kontekste modernizacii i globalizacii // Politija. – 2000. – №3. – S.110.

9. Popov A. V. Mul'tikul'turalizm i nacional'naja identichnost' v kontekste sovremennosti // Trudy Sankt-Peterburgskogo gosudarstvennogo universiteta kul'tury i iskusstv. – 2013. – Т.199. – S.73–84. – <http://elibrary.ru/download/79692819.pdf>

10. Преамбула Статуту ООН [Електронний ресурс]. – Rezhym dostupu: <http://www.un.org/ru/documents/charter/>

11. Russkih L. V. Mul'tikul'turalizm: integracija ili raskol? // Vestnik JuUrGU. Serija «Social'no-gumanitarnye nauki»: Filosofija i sociologija. – 2013. – Т.13. – №1. – S.173–175.

12. Tejlor Ch. Mul'tikul'turalizm i «Polityka vyznannja». – K.: Al'terpres, 2004. – 172 s.

13. Tishkov V. A. Teorija i praktika mul'tikul'turalizma // Mul'tikul'turalizm i transformacija v postsovetskom obshestve / Red. V. S. Malahov, V. A. Tishkov. – M.: IJeA RAN, 2002. – 356 s.

14. Fukujama F. Budushhee istorii // Rossija v global'noj politike. – Т.10. – №1 январь–февраль. – С.8–20.

15. Habermas Ju. Vovlechenie drugogo. Oчерki politicheskoi teorii. – SPb.: Nauka, 2001.

16. Holodova O. A. Pidhody do integracii' imigrantiv-musul'man: nimec'ka ta brytans'ka modeli // Gileja: nauk. visn. Zb. nauk. pr. / Gol. red. V. M. Vashkevych. – K.: VIR UFN, 2011. – Vyp.47. – S.765–770.

17. Coskun B. B., Lloyd M. Alternative futures for a multi-civilizational Europe // Futures, 42:583–591. – 2010. – P.587.

18. Kymlicka W. Multicultural citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights. – Clarendon Press, 1995. – 296 p.

19. Kymlicka W. Multicultural Odysseys: Navigating the New International Politics of Diversity Oxford. – Oxford University Press, 2007. – 374 p.

Graciotiva V. I., PhD student Department of History and World Politics, Odesa I. I. Mechnikov National University (Ukraine, Odessa), vitigf@rambler.ru

The conceptual dimension of multiculturalism in Western Europe

In modern Western Europe there is a crisis of values, which appears in the lifestyle crisis, manifested in the trend of social and cultural inequalities. The crisis deepened with new challenges – the influx of migrants and refugees, representatives of another culture, who profess another religion and increasing anti immigrant mood among the population. In such circumstances, it is necessary to analyze the conceptual dimension of multiculturalism in Western Europe not only from the standpoint of criticism the capabilities of its successful implementation, but also with the aim of finding ways to stabilize the political, social and cultural situation. «Multiculturalism» is a political practice of non-conflict coexistence in the same living space of diverse cultural groups. It is necessary to develop an effective model of multiculturalism considering the current challenges brought before Western Europe.

Keywords: multiculturalism, issues of multiculturalism, globalization, tolerance.

Грациотова В. И., аспирантка кафедри історії та мирової політики, Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова (Україна, Одеса), vitigf@rambler.ru

Концептуальное измерение мультикультурализма в Западной Европе

В современной Западной Европе существует кризис ценностей, исходящий из кризиса образа жизни, проявляющийся в тенденции социально-культурного неравенства. Этот кризис углубляется новыми вызовами времени – наплывом мигрантов и беженцев, представителей другой культуры, исповедующих другую религию и усилением антииммигрантских настроений среди населения. В таких условиях, необходимо проанализировать концептуальное измерение мультикультурализма в Западной Европе уже не только с позиций критики возможностей его успешной имплементации, но и с целью нахождения пути стабилизации политической, социальной и культурной ситуации. «Мультикультурализм» рассматривается нами как политическая практика неконфликтного сосуществования в одном жизненном пространстве разнородных культурных групп. Необходимо выработать модель эффективного мультикультурализма учитывая современные вызовы, представившие перед Западной Европой.

Ключевые слова: мультикультурализм, проблемы поликультурности, глобализация, толерантность.

* * *

УДК 94(460)

Годлевська В. Ю., доктор історичних наук, професор кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет (Україна, Вінниця), maolpava@yandex.ru

Розвиток іспанської культури в умовах консолідації демократії (1982–1996 рр.): історіографічний огляд

В останній чверті ХХ ст. Іспанія здійснила успішний перехід до демократичного суспільства. Крім змін у політичній та соціально-економічній сферах, суттєві перетворення торкнулися іспанської культури. Важливе значення для практики наукового історичного дослідження має окреслення й аналіз історіографічної літератури. Проаналізована наукова література, в якій висвітлюються загальні аспекти розвитку іспанської культури, особливості розвитку літератури, образотворчого мистецтва та архітектури, театру та кіномистецтва. Використані порівняльно-історичний, типологічний, історико-системний методи, що дозволило з достатньою повнотою, точністю та достовірністю опрацювати наявні зарубіжні наукові дослідження з проблеми розвитку іспанської культури.

Ключові слова: Іспанія, демократизація, історіографія, культурний розвиток.

Сучасна Іспанія демонструє унікальний історичний досвід – мирний перехід від авторитарного режиму до парламентської демократії. Увага науковців більшою мірою зосереджена на дослідженні модернізаційних

процесів в політичній та соціально-економічній сферах. Однак варто зважати, що демократизація являє собою компоненти єдиного основоположного процесу: людського розвитку. Основою динаміки людського розвитку є розширення свободи вибору і особистої незалежності. Коли значення цього аспекту модернізації зростає, він породжує культурні зміни, чийм логічним інституційним результатом стає утвердження демократії.

Важливе значення для практики наукового історичного дослідження має окреслення й аналіз історіографічної літератури. Запропонована стаття вмістила огляд найсуттєвіших досліджень зарубіжної історичної науки з проблеми розвитку іспанської культури в умовах консолідації демократичних засад.

Грунтовно, на наш погляд, роботою з зазначеної проблеми є колективна монографія російських дослідників «Культура сучасної Іспанії». Автори розмежували поняття творчого процесу, в основі якого лежать критерії естетично-філософської якості, та культурного життя як фактора суспільного життя в його різних формах, що є об'єктом політики держави. Н. С. Константинова зосередила свою увагу на питанні культурної ідентичності. Вона висвітлила особливості культурного розвитку в поліетнічному суспільстві, розкрила основні причини культурних конфліктів [1]. Н. С. Константинова є автором й окремого розділу «Мультикультуралізм в різних вимірах» в такій колективній монографії росіян «Іспанія. Анфас і профіль». Науковець стверджує, що мультикультуралізм не загрожує іспанській культурі, хоча візерунок культурного розмаїття ще довго залишатиметься домінантою її духовного життя [2].

Також загальні аспекти розвитку іспанської культури в поставторитарний період висвітлили Є. О. Гранцева та М. І. Кієня, автори відповідних розділів в монографії «Іспанія. Анфас і профіль» [3; 4].

В контексті дослідження культурного розвитку Іспанії було опрацьовано наукові роботи, присвячені в першу чергу *іспанській літературі*.

Знову ж таки, найновіші дослідження на пострадянському просторі містяться у вищезгаданих монографіях російських науковців. Розвитку іспанської літератури в досліджуваний період приділили свою увагу Б. Ю. Субічус, Н. О. Матяш, М. І. Кієня.

Так, Б. Ю. Субічус значну частину свого дослідження присвятив творчості Ф. Умбрала, називаючи його найбільш автобіографічним письменником сучасної Іспанії. Також автором виокремлено основні літературні та тематичні напрямки. Зупинившись на проблематиці Громадянської війни в Іспанії, Б. Ю. Субічус змальовує зміну трактування цієї теми з плином часу [5].

У книзі талановитого радянського літературознавця І. Тертерян представлений шлях сучасного іспанського роману від заснування франкістського режиму в 1939 р. до кінця 70-х років. Автор розповідає про духовні пошуки творчої і людської індивідуальності найбільш значних іспанських прозаїків. Перше видання книги (1972 р.) доповнено новою главою «Переломні сімдесяті» [6].

У статті Х. та М. Родрігес Пекенью розглядається місце творчості Мігеля Делібеса і Франциско Умбрала як символів епохи в іспанській літературі другої половини ХХ століття. Проаналізовано, яким чином і з якою метою персонаж і конфлікт стають цінним інструментом для побудови сюжету тематичних романів у Делібеса і Умбрала [7].

Грунтовним дослідженням творчості нобелівського лауреата Х. К. Села є дисертація Д. Мендого Мінсонгі. Праця складається з двох частин. Перша частина присвячена аналізу основних творів письменника «Мазурка для двох покійників» та «Христос проти Арізони». Дослідник зробив спробу виділити подібні та відмінні риси в останніх новелах Х. К. Сели. До подібних ознак віднесено опис смерті, насилля, війни, релігійності, автобіографічність. Відмінними виявились лише структурування новел. В другій частині здійснено порівняльний аналіз «Подорожі до Алькаррії» (1943) та «Нової подорожі до Алькаррії» (1986). Завершується дисертація описом заслуг Х. М. Сели в контексті отримання ним Нобелівської премії з літератури в 1989 р. [8].

Творчості М. Делібеса, К. Хосе Села, А. Муньюс Моліни, Х. Маріаса присвячені роботи Х. М. Муньюс Талавера, Д. Вільянуева Прісто, Е. Діас Наварро, С. Н. Гіла, Е. Мартінес Ріко [9; 10; 11; 12; 13].

Образотворче мистецтво та архітектура в іспанській культурі завжди посідали провідне місце. Вони можуть слугувати предметом особливої гордості іспанців. Особливий інтерес викликають праці російських науковців Н. А. Солодовнікової та М. І. Кієня.

Так, праці Н. А. Солодовнікової представляють огляд творів іспанських архітекторів (Р. Бофіль, С. Калатрава), художників та скульпторів останньої чверті ХХ – початку ХХІ століть (А. Альбасете, М. Барсело, Ф. Гарсія Севілья, М. Вальдес, Р. Лопес Куенка, Х. М. Сісіля, Д. Берлін, Ч. Кобо та інші). Дослідниця зазначає, що у 80-ті роки багато іспанських художників, використовуючи досягнення пізнього модернізму, звернулись до творчості майстрів першої половини ХХ століття – Боннара, Вайюра, Матіса. Важливим моментом в роботі архітекторів, вказує Н. А. Солодовнікова, є здатність враховувати місцевість, обрану для споруди, що дозволяло вбудувати її у відповідний контекст [3; 14; 15].

Творчість С. Калатрави досліджується в праці Х. Ернандо, який змальовує гармонійне поєднання архітектурної креативності та інженерії в будівлях видатного архітектора [16]. Творчість А. Асебільо в контексті підготовки Барселони до Олімпіади 1992 р. розглядається в роботі М. Еухені Ібаньес [17].

Архітектурним преміям присвячені роботи Х. Р. Алонсо Перейри, М. де ла Алмудена Серрано Мота [18].

Дослідити розвиток іспанського *театрального мистецтва* дозволило використання в основному робіт іспанських науковців.

Грунтовна інформація міститься в дослідженні А. Віоли. В контексті вивчення театральної афіші Мадриду автором розглянуто театральну політику в епоху постмодерну. Здійснено історичний екскурс театрами Мадриду та сформовано перелік театральних постановок. Корисною виявилась інформація про офіційні сайти мадридських театрів та театральної документації [20].

Розвитку іспанського театру в останні тридцять років ХХ ст. присвятив увагу К. М. Аббас. Він зазначає, що іспанський театр пережив глибокий процес оновлення як стилістики, так і тематики, розрахований на більшу увагу громадськості. У роботі автор обмежився дослідженням основних театральних напрямків від сер. 70-х рр. ХХ ст. до ХХІ. Висвітлив становище іспанського театру, державного та приватного, а також торкнувся питань,

що стосуються його реконструкції та еволюції протягом останніх десятиліть ХХ ст. [21].

Дисертаційне дослідження В. М. Ріти Ло Порто сфокусоване на описі всіх театральних вистав, які мали місце в період з 1990 по 1994 р. в Мадриді. Проте важливе місце займає розділ, присвячений огляду тенденцій розвитку театрального мистецтва в контексті перехідного періоду до демократії. Автор виокремила основних три тенденції в розвитку театру після ліквідації диктатури Ф. Франко: реставраційна (консервативна), інноваційна (впровадження формальних змін), тенденція оновлення (необхідність змін всіх сфер іспанської життя, що стосуються культурного життя) [22].

Деякі дослідники критично оцінили розвиток іспанського театру в досліджуваній період. Так, зокрема, А. Фернандес Торрес вважає, що трансформація театру була проведена тільки на поверхні. М. Перес Котерілью зазначив, що «Ілюзії зміни і модернізації іспанської сцени, які виникають на початку вісімдесятих років не є сьогодні більш ніж розчарування та скептицизм» [21, р. 23].

На основних проявах занепаду театрального мистецтва та факторах його відродження зосередився Х. Віда Аредондо. Автор дослідив розвиток театру в контексті появи конкурента – кіномистецтва в умовах існування суспільства «споживачів» [23].

В російській науці увагу розвитку іспанського театру частково приділила М. І. Кієня, яка зосередила її на мовному та тематичному аспектах [3].

Розвиток сучасної культури важко уявити без *кінематографа*. В дисертаційному дослідженні Е. Мондело Гонсалес досліджено особливості розвитку іспанського кіно протягом 60–90-х років ХХ ст. в контексті еволюції молодого покоління, зміни певних поглядів, норм поведінки, цінностей, і навіть історії [24].

З зазначеної проблематики є низка статей іспанських дослідників. Так, стаття М. Тренсадо Ромеро присвячена проблемі моральності протягом перехідного періоду, та зміцненню демократії. Особливо автор зупинився на дослідженні церкви та католицької релігії в контексті розвитку іспанського кіно, а також можливих конфліктів цих культурних інституцій (зокрема, конфлікт навколо контролю моральності в кіно і ЗМІ) [25].

Критично оцінює розвиток іспанського кіно в 90-ті рр. Х. Пена. Він зосередив увагу на «тривожних симптомах» щодо «засмічення» кіномистецтва низькопробною продукцією, якою «не цікавляться ні в Іспанії, ні за кордоном» [26].

У своїй роботі Ф. Х. Монте Фернандес здійснив короткий історичний екскурс в розвиток іспанського кіно. Його еволюцію він прослідкував за основними етапи, яких виокремив вісім: 1) 1896–1929 (етап німого кіно); 2) 1930–1936 (поява звукового кіно та школи документалістів); 3) у 1936–1939 роках (період Громадянської війни, перевага документальних пропагандистських фільмів); 4) 1940–1950 (посередній рівень розвитку іспанського кіно); 5) 1951–1961 (створення Міністерства інформації та туризму, та дирекції кінематографії при ньому); 6) 1962–1967 (поява кіношкіл); 7) 1967–1975 (розширення свободи слова, зменшення цензури); 8) 1975–1988 (звільнення від пут цензури після Франко та прийняття Конституції) [27].

Окремо увагу було приділено вивченню освіти в сфері кіномистецтва. Так, зокрема, у статті Е. Родрігеса Меркана йдеться про еволюцію вищої освіти в сфері кіно в Іспанії,

з моменту її створення в сорокових роках і до початку ХХІ століття. Незважаючи на те, що Іспанія є однією з перших країн Європи, де були розпочаті офіційні дослідження в сфері кінематографії в університетському середовищі, цей процес здійснювався дуже повільно від шістдесятих до вісімдесятих років [28].

Увага в науковій праці М. Руфете Андреу сфокусована на проблемі депресії, як однієї з важливих проблем кінця ХХ століття. Дослідження було виконане за допомогою перегляду серії іспанських драматичних фільмів, відзнятих в 1975–1995 роках. Автор стверджує, що кожна людина протягом життя в якийсь період відчувала депресію. А цей стан, переконаний дослідник, породжений самим суспільством і людині важко усвідомити цей вплив. Таким чином, кіно, вказує М. Руфете Андреу, може бути інструментом виявлення такого впливу і вирішення проблеми депресії [29].

Особливості становлення іспанського кіно у цей період проаналізовано російською дослідницею Л. В. Ростоцькою. Нею висвітлено основні фактори стабілізації нового кіно, специфіку розвитку кіно в перехідний період, державні заходи щодо його підтримки, творчість відомих режисерів тощо [30].

Однак розвиток іспанської культури протягом складного і багатогранного процесу переходу до демократії представлений науковцями поза проблем становлення громадянського суспільства, консолідації демократії, європейської інтеграції, відкриваючи простір для дискусій, нових поглядів, критичних позицій і предметів аналізу.

Список використаних джерел

1. Константинова Н. С. Проблема культурной идентичности в политическом обществе / Н. С. Константинова // Культура современной Испании. Превратности обновления. – М., 2005. – С.9–34.
2. Константинова Н. С. Мультикультурализм в разных измерениях / Н. С. Константинова // Испания. Анфас и профиль / под ред. В. Л. Верникова. – М.: Весь Мир, 2007. – С.392–403.
3. Києня М. І. Культурний плюралізм: динаміка різноманітності / М. І. Києня // Испания. Анфас и профиль / под ред. В. Л. Верникова. – М.: Весь Мир, 2007. – С.43–59.
4. Гранцева Е. О. Общесовременные основы «культурного взрыва» / Е. О. Гранцева // Испания. Анфас и профиль / под ред. В. Л. Верникова. – М.: Весь Мир, 2007. – С.385–392.
5. Субичус Б. Ю. Испанская литература в эпоху «пост» / Б. Ю. Субичус // Культура современной Испании. Превратности обновления. – М., 2005. – С.82–117.
6. Тертерян И. А. Современный испанский роман / И. А. Тертерян. – М.: Художественная литература, 1989. – 367 с.
7. Rodríguez Pequeño J. Leer el tiempo en el espacio la narrativa de Miguel Delibes y Francisco Umbral / Javier Rodríguez Pequeño, Mercedes Rodríguez Pequeño // Tonos digital: Revista electrónica de estudios filológicos. – 2010. – N.20. – Режим доступа: <http://www.tonosdigital.com/ojs/index.php/tonos/article/view/603/461>
8. Minsongui D. Mendogo. La última producción literaria de Camilo José Cela (1983–1988) / Dieudonné Mendogo Minsongui. La Universidad Nacional de Educación a Distancia (España) en 1990.
9. Talavera Muñoz M. J. Delibes, creador de cuentos / María José Talavera Muñoz // Garoza: revista de la Sociedad Española de Estudios Literarios de Cultura Popular. – 2010. – №10. – 229 p.
10. Villanueva Prieto D. Camilo José Cela / Dario Villanueva Prieto // Revista de la Fundación Juan March. – 2003. – №330. – P.3–12.
11. Díaz Navarro E. El cuento español a finales del siglo XX: Antonio Muñoz Molina y Enrique Vila-Matas / Epicteto Díaz Navarro // Tonos digital: Revista electrónica de estudios filológicos. – 2007. – №14. – Режим доступа: <http://www.um.es/tonosdigital/znum14/secciones/estudios-7-cuento.htm>.
12. Gil S. N. La voz del narrador en las novelas de Javier Marías / Sandra Navarro Gil // Revista de literatura. – Madrid, 2003. – T.65, №129. – P.199–210.

13. Martínez Rico E. La narrativa de Francisco Umbral 1965–2001. Una lectura / Eduardo Martínez Rico // Dicenda: Cuadernos de filología hispánica. – 2003. – №21. – P.157–184.
14. Шелешнева–Солодовникова Н. А. Полистилизм постмодернизма / Н. А. Шелешнева–Солодовникова // Культура современной Испании. Превратности обновления. – М., 2005. – С.117–147.
15. Солодовникова Н. А. Полифония форм и красок / Н. А. Солодовникова // Испания. Анафас и профиль / под ред. В. Л. Верникова. – М.: Весь Мир, 2007. – С.440–462.
16. Hernando J. El mestizaje creativo: Santiago Calatrava entre la arquitectura y la ingeniería / Javier Hernando // Espacio, tiempo y forma. Serie VII, Historia del arte. – 1998. – №11. – P.481–503.
17. Ibáñez M. Eugenia. El arquitecto José Antonio Acebillo reconstruye los Juegos Olímpicos / M. Eugenia Ibáñez // Lamentable. – 2012. – 25 de enero. – Режим доступа: .
18. Pereira J. R. Alonso. Los premios de arquitectura en España / José Ramón Alonso Pereira // Revista anual de historia del arte. – 1985. – №5. – P.247–256.
19. Almudena Serrano Mota M. de la. Archivo Histórico Provincial de Cuenca, mejor obra de rehabilitación de los premios Antológicos de Arquitectura Contemporánea, Territorio e Identidad en Castilla-La Mancha / María de la Almudena Serrano Mota // Anaquel: boletín de libros, archivos y bibliotecas de Castilla-La Mancha. – 2007. – №37. – P.20.
20. Viola Anita. Cartelera teatral en ABC de Madrid (2000–2004): Tesis de doctorado / Anita Viola. – Madrid: Departamento de Literatura Española y Teoría de la Literatura Facultad de Filología Universidad Nacional de Educación a Distancia, 2012. – 3239 p.
21. Khaled M. Abbas. El teatro en la era democrática. (El auge del teatro Público y el regreso al teatro de autor) / Khaled M. Abbas // Espiral. Cuadernos del Profesorado. – 2010. – V.3, №6. – P.15–31.
22. Porto V. M. Rita Lo. Cartelera teatral en ABC de Madrid (1990–1994) / Valeria Maria Rita Lo Porto. – la Universidad Nacional de Educación a Distancia (España) en 2013. – 3190 p.
23. Arredondo Vida J. El teatro en España: decadencia y criterios para su reactivación / Joaquin Vida Arredondo. Documentos de trabajo. Laboratorio de alternativas. – 2007. – №105. – 46 p.
24. Mondelo Gonzalez E. Rasgos de identidad de los jóvenes en el cine español de los años 1.960 y 1.990–91: Tesis de doctorado / Edisa Mondelo Gonzalez. – Madrid: Universidad Complutense de Madrid, Facultad de Ciencias de la Información Departamento Sociología, 1995. – 385 p.
25. Trenzado Romero M. Cine y poder: el cine español y la secularización del discurso público sobre la moral durante la transición y consolidación democrática / Manuel Trenzado Romero // Política y sociedad. – 2007. – V.44, №3. – P.71–87.
26. Pena J. Cine español de los noventa / Jaime Pena // Revista de historia del cine. – 2002. – №16. – P.32–41.
27. Montes Fernández Francisco J. Recordando la historia del cine español / Francisco José Montes Fernández // Anuario jurídico y económico escorialense. – 2011. – №44. – P.597–622.
28. Rodríguez Merchan E. La enseñanza del cine en España: perspectiva histórica y panorama actual / Eduardo Rodríguez Merchán // Comunicar: Revista científica iberoamericana de comunicación y educación. – 2007. – V. XV, №29. – P.13–20.
29. Rufete Andreu M. La depresión vista por el cine español (1975–1995) / Manuel Rufete Andreu // Cultura de los cuidados: Revista de enfermería y humanidades. – 1998. – N.4. – P.15–20.
30. Ростоккая Л. В. Линия восхождения нового кино / Л. В. Ростоккая // Испания. Анафас и профиль / под ред. В. Л. Верникова. – М.: Весь Мир, 2007. – С.427–440.
6. Terterjan I. A. Sovremennyj ispanskij roman / I. A. Terterjan. – М.: Hudozhestvennaja literatura, 1989. – 367 s.
7. Rodríguez Pequeño J. Leer el tiempo en el espacio la narrativa de Miguel Delibes y Francisco Umbral / Javier Rodríguez Pequeño, Mercedes Rodríguez Pequeño // Tonos digital: Revista electrónica de estudios filológicos. – 2010. – N.20. – Rezhim dostupu: <http://www.tonosdigital.com/ojs/index.php/tonos/article/view/603/461>.
8. Minsongui D. Mendogo. La última producción literaria de Camilo José Cela (1983–1988) / Dieudonné Mendogo Minsongui. la Universidad Nacional de Educación a Distancia (España) en 1990.
9. Talavera Muñoz M. J. Delibes, creador de cuentos / María José Talavera Muñoz // Garoza: revista de la Sociedad Española de Estudios Literarios de Cultura Popular. – 2010. – №10. – 229 p.
10. Villanueva Prieto D. Camilo José Cela / Dario Villanueva Prieto // Revista de la Fundación Juan March. – 2003. – №330. – P.3–12.
11. Díaz Navarro E. El cuento español a finales del siglo XX: Antonio Muñoz Molina y Enrique Vila–Matas / Epicteto Díaz Navarro // Tonos digital: Revista electrónica de estudios filológicos. – 2007. – №14. – Rezhim dostupu: <http://www.um.es/tonosdigital/znum14/secciones/estudios–7–cuento.htm>.
12. Gil S. N. La voz del narrador en las novelas de Javier Marias / Sandra Navarro Gil // Revista de literatura. – Madrid, 2003. – T.65, №129. – P.199–210.
13. Martínez Rico E. La narrativa de Francisco Umbral 1965–2001. Una lectura / Eduardo Martínez Rico // Dicenda: Cuadernos de filología hispánica. – 2003. – №21. – P.157–184.
14. Sheleshneva–Solodovnikova H. A. Polistilizm postmodernizma / H. A. Sheleshneva–Solodovnikova // Kultura sovremennoj Ispanii. Prevratnosti obnovenija. – М., 2005. – S.117–147.
15. Solodovnikova N. A. Polifonija form i krasok / N. A. Solodovnikova // Ispanija. Anfas i profil / pod red. V. L. Vernikova. – М.: Ves Mir, 2007. – S.440–462.
16. Hernando J. El mestizaje creativo: Santiago Calatrava entre la arquitectura y la ingeniería / Javier Hernando // Espacio, tiempo y forma. Serie VII, Historia del arte. – 1998. – №11. – P.481–503.
17. Ibáñez M. Eugenia. El arquitecto José Antonio Acebillo reconstruye los Juegos Olímpicos / M. Eugenia Ibáñez // Lamentable. – 2012. – 25 de enero. – Rezhim dostupu: <http://lamentable.org/?p=2040>.
18. Pereira J. R. Alonso. Los premios de arquitectura en España / José Ramón Alonso Pereira // Revista anual de historia del arte. – 1985. – №5. – P.247–256.
19. Almudena Serrano Mota M. de la. Archivo Histórico Provincial de Cuenca, mejor obra de rehabilitación de los premios Antológicos de Arquitectura Contemporánea, Territorio e Identidad en Castilla-La Mancha / María de la Almudena Serrano Mota // Anaquel: boletín de libros, archivos y bibliotecas de Castilla-La Mancha. – 2007. – №37. – P.20.
20. Viola Anita. Cartelera teatral en ABC de Madrid (2000–2004): Tesis de doctorado / Anita Viola. – Madrid: Departamento de Literatura Española y Teoría de la Literatura Facultad de Filología Universidad Nacional de Educación a Distancia, 2012. – 3239 p.
21. Khaled M. Abbas. El teatro en la era democrática. (El auge del teatro Público y el regreso al teatro de autor) / Khaled M. Abbas // Espiral. Cuadernos del Profesorado. – 2010. – V.3, №6. – P.15–31.
22. Porto V. M. Rita Lo. Cartelera teatral en ABC de Madrid (1990–1994) / Valeria Maria Rita Lo Porto. – la Universidad Nacional de Educación a Distancia (España) en 2013. – 3190 p.
23. Arredondo Vida J. El teatro en España: decadencia y criterios para su reactivación / Joaquin Vida Arredondo. Documentos de trabajo. Laboratorio de alternativas. – 2007. – №105. – 46 p.
24. Mondelo Gonzalez E. Rasgos de identidad de los jóvenes en el cine español de los años 1.960 y 1.990–91: Tesis de doctorado / Edisa Mondelo Gonzalez. – Madrid: Universidad Complutense de Madrid, Facultad de Ciencias de la Información Departamento Sociología, 1995. – 385 p.
25. Trenzado Romero M. Cine y poder: el cine español y la secularización del discurso público sobre la moral durante la transición y consolidación democrática / Manuel Trenzado Romero // Política y sociedad. – 2007. – V.44, №3. – P.71–87.
26. Pena J. Cine español de los noventa / Jaime Pena // Revista de historia del cine. – 2002. – №16. – P.32–41.
27. Montes Fernández Francisco J. Recordando la historia del cine español / Francisco José Montes Fernández // Anuario jurídico y económico escorialense. – 2011. – №44. – P.597–622.
28. Rodríguez Merchan E. La enseñanza del cine en España: perspectiva histórica y panorama actual / Eduardo Rodríguez Merchán // Comunicar: Revista científica iberoamericana de comunicación y educación. – 2007. – V. XV, №29. – P.13–20.
29. Rufete Andreu M. La depresión vista por el cine español (1975–1995) / Manuel Rufete Andreu // Cultura de los cuidados: Revista de enfermería y humanidades. – 1998. – N.4. – P.15–20.
30. Ростоккая Л. В. Линия восхождения нового кино / Л. В. Ростоккая // Испания. Анафас и профиль / под ред. В. Л. Верникова. – М.: Весь Мир, 2007. – С.427–440.

References

1. Konstantinova N. S. Problema kulturnoj identichnosti v polijetmicheskom obshhestve / N. S. Konstantinova // Kul'tura sovremennoj Ispanii. Prevratnosti obnovenija. – М., 2005. – S.9–34.
2. Konstantinova N. S. Multikulturalizm v raznyh izmerenijah / N. S. Konstantinova // Ispanija. Anfas i profil / pod red. V. L. Vernikova. – М.: Ves' Mir, 2007. – S.392–403.
3. Kienja M. I. Kulturnyj pljuralizm: dinamika raznoobrazija / M. I. Kienja // Ispanija. Anfas i profil / pod red. V. L. Vernikova. – М.: Ves' Mir, 2007. – S.43–59.
4. Granceva E. O. Obshechecivilizacionnye osnovy «kul'turnogo vzryva» / E. O. Granceva // Ispanija. Anfas i profil / pod red. V. L. Vernikova. – М.: Ves' Mir, 2007. – S.385–392.
5. Subichus B. Ju. Ispanskaja literatura v jepohu «post» / B. Ju. Subichus // Kul'tura sovremennoj Ispanii. Prevratnosti obnovenija. – М., 2005. – S.82–117.

29. Rufete Andreu M. La depresión vista por el cine español (1975–1995) / Manuel Rufete Andreu // Cultura de los cuidados: Revista de enfermería y humanidades. – 1998. – N.4. – P.15–20.

30. Rostockaja L. V. Linija voshozhdenija novogo kino / L. V. Rostockaja // Ispanija. Anfas i profil / pod red. V. L. Vernikova. – M.: Ves Mir, 2007. – S.427–440.

Godlevska V. Y., doctor of historical Sciences, Professor, Vinnitsa national technical University, Department of political Sciences (Ukraine, Vinnitsa), maolpava@yandex.ru

The development of the Spanish culture in the conditions of consolidation democracy (1982–1996): historiographical review

In the last quarter of the twentieth century Spain has made the successful transition to a democratic society. In addition to the changes in the political and socio-economic spheres, significant changes have affected the Spanish culture. Essential to the scientific practice of historical research is the description and analysis of the historiographical literature. We have analyzed the scientific literature, which highlights the General aspects of the development of Spanish culture, especially the development of literature, fine arts and architecture, theater and cinema. The author used comparative-historical, typological, historical and systematic methods, allowing with sufficient completeness, accuracy and reliability to process the foreign research on the problem of the development of Spanish culture.

Keywords: Spain, democratization, historiography, cultural development.

Годлевская В. Ю., доктор исторических наук, профессор кафедры общественно-политических наук, Винницкий национальный технический университет (Украина, Винница), maolpava@yandex.ru

Развитие испанской культуры в условиях консолидации демократии (1982–1996 гг.): историографический обзор

В последней четверти XX в. Испания осуществила успешный переход к демократическому обществу. Кроме изменений в политической и социально-экономической сферах, существенные преобразования коснулись испанской культуры. Важное значение для практики научного исторического исследования имеет описание и анализ историографической литературы. Нами проанализирована научная литература, в которой освещаются общие аспекты развития испанской культуры, особенности развития литературы, изобразительного искусства и архитектуры, театра и киноискусства. Автором были использованы сравнительно-исторический, типологический, историко-системный методы, что позволило с достаточной полнотой, точностью и достоверностью обработать имеющиеся зарубежные научные исследования по проблеме развития испанской культуры.

Ключевые слова: Испания, демократизация, историография, культурное развитие.

* * *

УДК 327(410)«1990»

Коваленко Л. В., кандидат исторических наук, доцент кафедры всемирной истории та міжнародних відносин, Запорізький національний університет (Україна, Запоріжжя), kovalenkoznu@gmail.com

ПОЛИТИКА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ЩОДО ОБ'ЄДНАННЯ НІМЕЦЬКОЇ (13 ЛЮТОГО – 5 ТРАВНЯ 1990 Р.)

Досліджено офіційну політику Великої Британії щодо німецького об'єднання у період з Оттавської зустрічі у лютому 1990 р. до реалізації курсу під час дипломатичних переговорів у форматі «2+4» в травні–вересні 1990 р. Автор статті на основі аналізу розсекречених документів Форін Офісу, застосування компаративного, проблемно-хронологічного методу доходить до висновку, що розроблений протягом першої половини 1990 р. британський курс щодо об'єднання ФРН та НДР полягав у підтримці членства об'єднаної Німеччини в НАТО з добровільним зреченням альянсу розміщувати на території колишньої НДР німецької збройної сили; вимогах гарантування з боку об'єднаної Німеччини існуючих кордонів та підтримки входження Східної Німеччини до складу ЄС. Не дивлячись на наявну скептичну позицію М. Тетчер щодо проблемних питань німецького об'єднання, спостерігався перехід прем'єр-міністра від уповільнюючої тактики щодо німецького об'єднання до допомоги у вирішенні проблемних питань з СРСР та Польщею.

Ключові слова: об'єднання, переговори «2+4», кордони, прем'єр-міністр, Форін офіс.

Демократичні революції в країнах Центральної і Південно-Східної Європи, крах СРСР і ліквідація «соціалістичного табору» були одними з переломних

моментів у розвитку міжнародних відносин ХХ ст. За умов того, що німецька територія була одним з головних плацдармів прямого протистояння Сходу та Заходу з моменту завершення Другої світової війни, вивчення процесу створення єдиної Німеччини досі привертає увагу багатьох істориків. Святування 25 річниці об'єднання Німеччини в 2015 р. ставить перед дослідниками завдання в черговий раз звернути увагу на проблему врегулювання зовнішніх аспектів об'єднання країни, позбутися «лаку» в досліджуваній сфері. Виходячи з того, що Велика Британія була однією з країн, що приймала участь у міжнародному врегулюванні об'єднання ФРН та НДР, вважаємо актуальним звернути увагу на розробку її політики щодо досягнення німецької єдності.

Констатуючи відчутну активізацію інтересу українських істориків до європейської політики Великої Британії другої половини ХХ ст. (роботи Т. О. Гогунської [1], В. Ю. Крушинського [7], О. А. Неприцького [8], Н. Л. Яковенко [9; 10] та ін.), зазначимо, що дослідження політики цієї країни щодо об'єднання Німеччини у вітчизняній історіографії тільки починаються. В рамках дисертаційного дослідження А. М. Каракуца, присвяченого проблемі формування політичного курсу чотирьох великих держав щодо об'єднання Німеччини, визнавалося розходження в офіційному курсі Великої Британії між прем'єр-міністром та Форін офісом, однак в роботі не була простежена еволюція їх позиції. Помилково дослідник констатував, що на початку 1990 р. для Великої Британії перспектива появи німецької держави була неприйнятною, «до літа 1990 р. прем'єр-міністр Великої Британії змінила свою непримиренну позицію» щодо об'єднання Німеччини, а механізм переговорів у форматі «2+4» був розроблений виключно з ініціативи Вашингтону та Бонну [2, с. 11, 15]. Опрацювання розсекречених документів Форін офісу дозволяє внести корективи у концепцію А. М. Каракуца з даних питань.

Виходячи з недостатньої наукової розробки проблеми формування зовнішньополітичного курсу Великої Британії стосовно об'єднання ФРН та НДР, в даній статті автор спробує визначити основні складові офіційного курсу країни до німецького об'єднання з Оттавської зустрічі у лютому 1990 р. до реалізації курсу в ході дипломатичних переговорів у форматі «2+4» в травні–вересні 1990 р. (еволюції політики Великої Британії щодо німецького об'єднання у 1989 р. присвячені попередні статті автора [3; 4]).

Розвиток подій у НДР на початку 1990 р., винесення Г. Кодем пропозиції щодо створення німецького економічного і валютного союзу, обговорення німецькими офіційними колами можливості використання статті 23 Основного Закону задля приєднання НДР до ФРН свідчили про значне прискорення німецького об'єднання. Необхідність вчасного реагування на хід подій і потреба врегулювання зовнішніх аспектів німецького об'єднання вимагали розробки певного формату дипломатичних зустрічей, під час яких були б вирішені проблемні питання. Дослідження автора статті показує, що за наявності поширеної в історіографії тези про авторство формули «2+4» американською стороною, на початок лютого 1990 р. як в американських, так і в британських політичних колах паралельно розглядалася можливість зібрання в форматі «2+4» [5].

Досліджуючи позицію британського керівництва щодо проблемних питань німецького об'єднання, перш за все